

5. *Ступарик Б. М.* Шкільництво Галичини (1772–1939 рр.) / Б. М. Ступарик. – Івано-Франківськ: б.в., 1994. – 144 с.

6. *Грушевський М.* Ілюстрована історія України / М. Грушевський. – К. – Львів: б.в., 1913. – 524 с.

7. Четвертьстолітній ювілей семінарий учительських // *Учитель.* – 1896. – 4.22. – С. 343–345.

8. Конець року на руской препарандії // *Учитель.* – 1870. – С. 110–111.

9. *Винцковській Д.* Шкільництво в Галичині / Д. Винцковській // *Учитель.* – 1872. – 4.6. – С. 21–22.

10. *Нагачевська З.* Педагогічна дум-

ка і просвітництво в жіночому русі Західної України (друга половина XIX ст. – 1939 р.) / З. Нагачевська. – Івано-Франківськ: Видавець Третяк І. Я., 2007. – 764 с.

11. Звіт Ради шк. кр. за 1903/4 р. // *Учитель.* – 1906. – 4.9. – С. 126–128.

12. *Цьорох С.* Погляд на історію та виховну діяльність монахинь василіянок: [2 вид.] / Др. М. Саломія Цьорох. – Рим, 1964. – 228 с.

13. Перший український педагогічний конгрес і сучасність: [матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю з дня проведення Першого

Українського Педагогічного конгресу у Львові] / Ред. кол.: Б. М. Ступарик (відп. ред.), Г. Я. Василевич, В. Д. Моцюк, З. І. Нагачевська, О. С. Рега. – Івано-Франківськ, 1995. – 150 с.

14. *Великанович Д.* Українське вчительство в Польщі у світлі статистики / Д. Великанович // *Рідна Школа.* – 1938. – 4.19. – С. 193–195.

15. *Пеленський Є.-Ю.* Підсумки українського виховання за 350 літ / Є.-Ю. Пеленський // *Рідна Школа.* – 1938. – 4.11. – С. 169–170.

Стаття надійшла 5.05.2016 р.

УДК 37.377.5

Тетяна ПАВЛИШ

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА КОЛЕДЖУ

У статті здійснено аналіз деяких аспектів професійно-педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу, що пов'язані з реформуванням системи вищої освіти в Україні; розкрито сутність науково-педагогічної діяльності викладача коледжу; охарактеризовано основні напрями науково-педагогічної діяльності викладача; описано напрями педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу, зокрема навчальна, методична, дослідницька, виховна; виокремлено функції викладача вищої школи, серед яких організаторська, інформаційна, трансформаційна, орієнтовно-регулятивна, мобілізуюча.

Ключові слова: педагогічна діяльність, компоненти науково-педагогічної діяльності викладача, функції викладача, педагогічна діяльність, компетентність, професійна мобільність.

Т. Павлиш. К вопросу профессионально-педагогической деятельности преподавателя колледжа. В статье проведен анализ некоторых аспектов профессионально-педагогической деятельности преподавателя высшего учебного заведения, связанные с реформированием системы высшего образования в Украине; раскрыта сущность научно-педагогической деятельности преподавателя колледжа; охарактеризованы основные направления научно-педагогической деятельности преподавателя; описано направления педагогической деятельности преподавателя

высшего учебного заведения, в том числе учебное, методическое, исследовательское, воспитательное; выделены функции преподавателя высшей школы, среди которых: организаторская, информационная, трансформационная, ориентировочно-регулятивная, мобилизующая.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, компоненты научно-педагогической деятельности преподавателя, функции преподавателя, педагогическая деятельность, компетентность, профессиональная мобильность.

T. Pavlish. The question of vocational teacher college faculty. The article analyzed some aspects of professional pedagogical activity of a professor of the college, which were related with the reformation of higher education in Ukraine, found out the essence of scientific and educational activities of an educator of the college; was described the main directions of scientific and educational activities of a professor; was characterized the ways of teaching of a professor of the institution of higher education, including educational, methodological, training and research activities; was singled out the functions of a teacher of high school, such as organizational, information, transformational, tentatively-regulatory, mobilizing.

Keywords: educational activities, components of scientific and educational activities of a professor, functions of a teacher, teaching activities, competence, professional mobility.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Суспільно-політичні зміни в

Україні поставили нові завдання і проблеми перед системою освіти. Педагогічна діяльність у вищому навчальному закладі має надзвичайно важливе соціальне значення, оскільки йдеться про формування майбутнього фахівця, від рівня підготовленості якого значною мірою залежить економічний, політичний, соціальний, культурний розвиток суспільства.

Педагогічна діяльність у вищому навчальному закладі – діяльність, спрямована на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, здатного знайти своє місце на ринку праці, швидко адаптуватися до складних умов соціальної і професійної дійсності, самостійно й відповідально приймати рішення, зорієнтованого на успіх та постійне самовдосконалення.

Діяльність педагога протягом багатьох століть, перш за все, відрізнялася тим, що він навчав. Однак на даний час у результаті науково-технічного прогресу знання своєї дисципліни перестало бути основною ознакою кваліфікації викладача. Сьогодні професійні знання є обов'язковою умовою професійності педагога, але педагог не є єдиним джерелом знань. Отже, роль самого педагога та вимоги до нього змінилися, що вимагає від нього постійного вдосконалення, творчості, пошуку нових підходів до формування особистості студента як майбутнього фахівця.

Відповідно до Державної національної програми "Освіта" (Україна ХХІ століття) саме педагогічні працівники мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи освіти.

Мета: висвітлити питання професійно-педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження педагогічної діяльності та її структури стало предметом аналізу багатьох педагогів і психологів, зокрема, А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Беспалька, В. Галузинського, І. Зязюна, А. Кузьмінського, В. Сластьоніна.

Виклад основного матеріалу. Сутність педагогічної професії проявляється в діяльності, яку забезпечують її представники і яка називається педагогічною. За тлумаченням сучасного словника з педагогіки, автором якого є Є. Рапацевич, "педагогічна діяльність – це особливий вид суспільно-корисної діяльності дорослих людей, яка свідомо спрямована на підготовку підростаючого покоління до самостійної діяльності у відповідності з економічними, політичними, моральними і естетичними цілями" [7, 576].

Поняття "педагогічна діяльність" в іншому педагогічному словнику трактується як вид професійної діяльності, змістом якої є навчання, виховання, освіта, розвиток тих, хто навчається. Однією з найважливіших характеристик педагогічної діяльності є її спільний характер: вона обов'язково передбачає педагога й того, кого він учить, виховує, розвиває. Ця діяльність не може бути діяльністю лише "для себе". Її сутність у переході діяльності "для себе" у діяльність "для іншого", "для інших". У цій діяльності поєднуються самореалізація педагога та його цілеспрямована участь у зміні того, хто навчається (рівня його навченості, вихованості, розвитку, освіченості) [2, 4].

Аналіз досліджень учених дозволяє стверджувати, що існують різні підходи до розуміння структури професійної діяльності педагога.

І. Харламов, досліджуючи структуру педагогічної діяльності, пояснює її за допомогою різних видів діяльності викладача: діагностичної; аналітико-оцінювальної; орієнтаційно-прогностичної; конструктивно-проектувальної; інформаційно-пояснювальної; комунікативно-стимулюючої; організаційної; дослідницько-творчої [8].

Інші науковці вивчали педагогічну діяльність в аспекті вмінь, які потрібні викладачеві вищої школи для здійснення своєї діяльності. Шляхом емпіричного дослідження Н. Кухарев виокремив такі вміння: конструювання інформації (конструктивний компонент); залучення тих, хто навчається, до корисного для них виду діяльності (організаторський компонент); забезпечення зустрічних бажань учитися (стимулюючо-мотиваційний компонент); створення здорового мікроклімату в навчальному процесі (комунікативний компонент);

здійснення зворотнього зв'язку (комунікативно-дослідницький компонент); когнітивно-моделюючі й конструктивно-моделюючі [6, 91–94].

Аналізуючи різні погляди науковців на проблему професійно-педагогічної діяльності, зазначимо, що специфіка педагогічної діяльності викладача вищої школи, яка вирізняє її з-поміж інших видів діяльності, полягає в тому, що:

- педагогічна діяльність – особливий вид діяльності, об'єктом якого виступає людина з притаманними їй якостями. При цьому об'єкт є суб'єктом своєї власної діяльності з саморозвитку, самовдосконалення, самонавчання: без звернення до внутрішніх сил, потенцій і потреб студента педагогічний процес не може бути ефективним;

- характерна висока автономність професії;

- підвищений ступінь професійної відповідальності (від рівня професійної підготовки фахівців залежить розвиток економіки країни, особистісне зростання людини);

- має поліфункціональний характер (викладач постійно виконує декілька функцій – викладача, вихователя, дослідника, менеджера тощо).

Поліфункціональний характер педагогічної діяльності проявляється в її багатоаспектності: спрямованість не лише на засвоєння студентами знань і способів діяльності, а й на розвиток і становлення особистості, на побудову стосунків у групі, що створюють умови для реалізації цих цілей, на організацію позааудиторної виховної діяльності студентів, на створення у вищій школі освітнього й розвивального середовища тощо.

На думку О. Абдуліної, діяльність педагога на сучасному етапі розвитку суспільства набирає цілісного характеру. Властивість цілісності його праці проявляється в реалізації основної функції – формуванні всебічно розвинутої, гармонійної особистості; комплексному підході до виховання підростаючого покоління, який забезпечує єдність напрямів змісту виховання; співдружності педагогічних, учнівських, батьківських і трудових колективів, взаємодії навчальних закладів, сім'ї і суспільства у вихованні; гармонійному поєднанні різних видів його діяльності (навчальної, виховної, суспільної, методичної, освітньої) [1, 18].

Суб'єктом педагогічної діяльності є викладач, куратор, інструментом його впливу – особистість, її знання, уміння, почуття, воля. Специфічним є і об'єкт (предмет) педагогічної праці, у педагогічній діяльності студент виступає не тільки її об'єктом, а й суб'єктом. Педагогічний процес вважається продуктивним лише за

умови поєднання елементів самовиховання й самонавчання студента. Більше того, педагогічний процес змінює не лише студента, а й педагога, розвиваючи в ньому одні якості особистості й викорінюючи інші [2, 25].

Викладач вищого навчального закладу свою педагогічну діяльність здійснює у кількох напрямках: навчальна, методична, дослідницька, виховна.

Визначальною функцією праці викладача є навчальна діяльність, яка спрямована на організацію процесу навчання відповідно до нормативних документів. Вона поєднує теоретичну складову, пов'язану з розкриттям сутності науки, нових закономірностей, і практичну, направлену на розв'язання педагогічних завдань. Викладач визначає мету і завдання навчання з конкретного предмета у взаємозв'язку з іншими дисциплінами; обмірковує зміст навчання, сучасні форми і методи, що сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності студента, форми контролю. Основними видами цієї діяльності є лекції, лабораторні, практичні, семінарські заняття, консультації, заліки, екзамени, рецензування, організування захисту курсових робіт і проектів, керівництво практикою та навчально-дослідницькою роботою студентів, керівництво дипломними роботами тощо.

З навчальною роботою тісно пов'язана методична діяльність щодо підготовки навчального процесу, його забезпечення та вдосконалення. До неї відносять: підготовку до лекційних, лабораторних, практичних, семінарських занять, навчальної практики; розроблення і підготовку до видання конспектів лекцій, збірників вправ і задач, лабораторних практикумів, методичних матеріалів з курсових і дипломних робіт; поточну роботу щодо підвищення педагогічної кваліфікації (читання методичної і навчальної, науково-методичної літератури); вивчення передового досвіду з представленням звітності і рецензування конспектів лекцій, збірників задач і лабораторних практикумів; складання методичних розробок, завдань, екзаменаційних білетів, тематики курсових робіт; розроблення графіків самостійної роботи студентів тощо.

У процесі методичної роботи підвищується рівень майстерності самого викладача: він засвоює зміст нових навчальних програм, технологій і реалізовує їх; постійно ознайомлюється з досягненнями психолого-педагогічних наук і методик викладання навчальних дисциплін; вивчає й упроваджує передовий педагогічний досвід; удосконалює власні навички самоосвіти тощо.

Важливе місце в діяльності викладача навчального закладу належить організа-

ційно-методичній роботі, роботі на підготовчому відділенні, у приймальній комісії, організації педагогічних практик, підготовці матеріалів на засідання кафедри, ради факультету, ради вищого навчального закладу, роботі з підготовки науково-методичних семінарів.

Педагогічна діяльність викладача має поєднуватись із дослідницькою, яка збагачує внутрішній світ, розвиває творчий потенціал, підвищує науковий рівень знань. У свою чергу, педагогічна діяльність спонукає до глибоких узагальнень і систематизації матеріалу, досконалішого формулювання ідей, висновків і нових гіпотез.

Педагогічна наука може розвиватися лише за умови збагачення її новими фактами, здобутими у процесі науково-дослідницької роботи. Хороший викладач, щоб краще й глибше оволодіти своїм навчальним предметом, ознайомлюється з новою науковою літературою, стежить за розвитком цієї науки за кордоном, аналізує основну методичну літературу, уважно опрацьовує науково-методичні журнали зі свого предмета, вивчає досвід навчально-виховної роботи своїх колег за фахом, експериментально перевіряє доцільність запровадження у власну практику педагогічних новацій.

Працюючи над науковим матеріалом, викладачеві слід його переосмислити, виявити те, що доцільно застосувати у своїй навчально-виховній діяльності. Вона здійснюється передусім у процесі навчання, використовуючи потенційні можливості дисципліни, а також під час спілкування у позалекційний час. Важливо, щоб кожен викладач усвідомив важливість свого виховного впливу на майбутніх фахівців і реалізував цю функцію не лише через співбесіди, кураторську роботу, керівника клубів, роботу в гуртожитках, проведення вечорів, екскурсій тощо, а й на власному прикладі. Усі розглянуті функції виявляються в єдності, хоча в різних викладачів може одна превалювати над іншими: у деяких переважає педагогічна спрямованість, в інших – дослідницька, у третіх – однаково виражена педагогічна і дослідницька.

Відтак викладач вищої школи весь час організовує активну пізнавальну діяльність студентів, спрямовану на вирішення ними нових завдань. І це не є самоціллю навчання, а виступає засобом реалізації його основних освітніх функцій – забезпечення рівня підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог державного освітнього стандарту, що передбачає формування компетентності в обраній галузі й водночас особистісний розвиток і становлення.

Професія викладача вищої школи споріднена з працею режисера й постановника (створення замислу і його реалізація),

письменника (творчість у підготовці матеріалу), актора (у педагогічній діяльності інструментом є особистість викладача), педагога, психолога, науковця й менеджера. У ній органічно поєднані знання й ерудиція вченого, мистецтво педагога, висока культура й інтелектуальність, моральна зрілість, усвідомлення обов'язку й відповідальності.

Викладач коледжу повинен одночасно бути: викладачем (передає знання, стимулює активність студентів, формує навички та вміння); вихователем (здійснює всебічний розвиток особистості студента, формує професійні й психологічні якості); ученим (здійснює наукові пошуки в галузі дисципліни, яку викладає); менеджером (організовує аудиторні заняття, стимулює й контролює самостійну роботу студентів); експертом і консультантом (допомагає студенту орієнтуватися у світі наукової інформації).

На сучасному етапі викладач коледжу виконує такі функції: організаторську (керівник, провідник у лабіринті знань, умінь, навичок); інформаційну (носії найновішої інформації, новітніх технологій); трансформаційну (перетворення суспільно значущого змісту знань в акт індивідуального пізнання); орієнтовно-регулятивну (структура знань викладача визначає структуру знань студента); мобілізуючу (переведення об'єкта виховання в суб'єкт, самовиховання, саморух, самоствердження).

Висновки. На підставі здійсненого аналізу педагогічної діяльності можна стверджувати, що:

- педагогічна діяльність викладача вищої школи – це особливий вид діяльності, об'єктом якої є людина з притаманними їй якостями. Основна особливість, що вирізняє її з-поміж інших видів, полягає в тому, що вона закладає основу для інших видів діяльності та спрямована на формування професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців;

- педагогічна діяльність викладача вищої школи – це розмова, творча праця, яка постійно розвивається; вона персоналізована й високо відповідальна, оскільки від рівня фахівців залежить розвиток економіки та народного господарства держави; має велике нервово навантаження на особистість, яка бере в ній участь;

- педагогічна діяльність викладача вищої школи – це розв'язання безкінечної кількості педагогічних задач, кожна з яких передбачає усвідомлення кінцевої мети діяльності, способів її досягнення шляхом вирішення багатьох стратегічних і тактичних завдань професійного навчання, виховання та розвитку, які співвідносяться між собою і реалізуються впродовж навчальної та позанавчальної роботи студентів;

- професійна діяльність педагога вищої

школи включає низку компонентів, які вимагають від нього певних знань, умінь і навичок для стимулювання пізнавального інтересу студентів, і лише творчий підхід дозволяє реалізувати вміння для найвищого рівня їх розвитку.

Перед сучасним коледжем стоїть нове соціальне замовлення: підготовка фахівця, здатного швидко реагувати на зміни в соціально-економічному середовищі, швидко адаптувати до нових умов свою професійну діяльність. Виконати таке замовлення може професійно-мобільний викладач.

Відтак сучасний викладач коледжу має володіти сукупністю знань, що дозволяють йому по-новому подивитися на педагогічну діяльність у вищому навчальному закладі. Тому й актуалізується проблема розвитку професійної мобільності викладачів коледжу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Абдуліна О. О.* Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / О. О. Абдуліна. – М.: Просвещение, 1990. – 144 с.
2. Введение в педагогическую деятельность : [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений] / А. С. Роботова, Т. В. Леонтьева, И. Г. Шапошникова и др. ; под ред. А. С. Роботовой. – 2-е изд., стереотип. – М.: Издательский центр "Академия", 2004. – 208 с.
3. *Гринько В. О.* Особливості педагогічної діяльності викладача вищої школи у сучасну епоху [Електронний ресурс] / В. О. Гринько. – Режим доступу: http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob17_166.pdf. – Заголовок з екрану.
4. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>. – Заголовок з екрану.
5. *Кирдянкина С. В.* Научно-методическое сопровождение профессионального роста учителя: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / Светлана Владимировна Кирдянкина // Дальневосточный гос. гуманитарный ун-т. – Хабаровск, 2011. – 27 с.
6. *Кухарев Н. В.* На пути к профессиональному совершенству / Николай Васильевич Кухарев. – М.: Просвещение, 1990. – 159 с.
7. Педагогика: большая современная энциклопедия / [сост. Е. С. Рапаевич]. – Мн.: Современное слово, 2005. – 720 с.
8. *Харламов И. Ф.* Педагогика. – М.: Высшая школа, 1990. – 576 с. – Режим доступу: <http://pandia.ru/text/77/104/9.php>

Стаття надійшла 4.04.2016 р.